

حقوق کودکان در ایران و جهان

مشکلات ناشی از استثمار کودکان و رنجهای این نسل موجب گردیده است سازمان ملل متحد در مقام تصویب اعلامیه‌ای به نام اعلامیه حقوق کودک برآید در پی این اقدام انجمن بین‌المللی روان‌شناسی آموزشگاهی ایران پس از ۲۰ سال به تهیه و تصویب اعلامیه حقوق روانی کودک اهتمام ورزید. اکنون پس از گذشت ۳۰ سال از تصویب اعلامیه حقوق کودک، و ۱۰ سال از تصویب اعلامیه حقوق روانی کودک، عملاً کشورهای جهان سعی جدی در جهت حفظ حقوق کودک اقدام نکرده‌اند، و این مسئله در جنگ تحمیلی و کشتار هزاران کودک کرد عراقی به وضوح مشاهده شد. مقاله حاضر، نوشته‌ای است جهت آشنایی هرچه بیشتر با میثاق حقوق کودک و شرحی اجمالی از آنچه تاکنون پیرامون این میثاق رخ داده است.

توجه به مسائل مربوط به حقوق کودکان جهانیان را روز به روز بیشتر به خود جلب می‌کند. نظر به اهمیت موضوع و نظر به اینکه سازمان ملل متحد در صدد است تا به زودی میثاق^۱ حقوق کودکان سراسر جهان را به تصویب مجمع عمومی آن سازمان برساند، و نیز به آن سبب که در آثار تربیتی و مجلات علمی مربوط به تعلیم و تربیت تا آنجا که

1- Convention

روند روانشناسی . . . . .

تهاجم‌گری بوده و به بیماریهای روان‌تنی دچار شده بودند مورد مطالعه قرار داده‌اند. آن‌سه کودک در بیمارستان بستری شده و مورد معالجه روانی قرار گرفته بودند. این معالجات مؤثر بوده کودکان پس از چندی به مدرسه بازگشتند. امروزه کودکان زیادی در بیمارستان‌های روانی ژاپن به دلیل آنکه قربانی تهاجمات گروهی شده‌اند بستری هستند.

در همین سال جیمبو^۱ و همکاران او در مورد نحوه برخورد با کلاسی که در آن تهاجم گروهی رخ می‌دهد روشی را ابداع کرده‌اند، آن‌ها تستی را به نام Mental Health survey که دارای ۲۰ عنوان سؤال تشریحی است در مورد کودکان دبستانی اجرا کردند و نتایج آنرا به معلم کلاس ارائه دادند تا از روابط اجتماعی و جنبه‌های روانشناختی کلاس آگاه گردد. آنگاه معلم مسئله را با کودکان در میان گذاشت و همه با هم کمک کردند تا مشکلی را که کلاس برخورد کرده است حل نمایند. نتایج این روش مثبت بوده و تاثیرات آن بر تست مجدد در ۶ ماه بعد مشخص شده است. در ژاپن بعضاً "هرد وروش بطور همزمان انجام می‌گیرد. اخیراً" وزارت آموزش و پرورش ژاپن اعلام کرده است که تهاجمات گروهی در مدارس ژاپن روبه‌کاهش گذاشته است و در حالی که در سال ۱۹۸۵ موارد آن بالغ بر ۵۲۸۹۱ مورد می‌شده است، در سال ۱۹۸۶ تنها به ۲۳۶۹۰ مورد بالغ گردیده است. البته این ممکن است نشانه حل اساسی مشکل نباشد بلکه ممکن است روشهای دیگری مانند خودکشی، فرار از مدرسه و غیره که در سال ۱۹۸۶ روبه‌رشد گذاشته است جایگزین تهاجمات گروهی شده باشد.

---

1. Jimbo

حقوق کودکان . . . . .

نگارنده اطلاع دارد درباره حقوق کودکان بررسی علمی به عمل نیامده است ، شایسته است اکنون که در کشور اسلامی ما توجه شایانی نسبت به کودکان به طور اعم و کودکان استثنایی به طور اخص به چشم می خورد ، تحلیلی در باره حقوق کودکان انجام شود .

موضوع حقوق کودکان در فرهنگ اسلامی دارای ریشه هایی عمیق بوده و قرنهای پیش بنیانگذاران عالی مقام دین اسلام و آئین تشیع ، حقوق کودکان را به رسمیت شناخته و مسلمانان را به رعایت آن ترغیب و تشویق نموده اند . برای فرهنگ اسلامی ما این افتخار ماندگار است که به هنگامی که مغرب زمین دوران جهل و تاریکی خود را می گذرانید ، در مشرق میانه و در ایران ، در پرتو تعالیم اسلامی حقوق کودکان بسی مورد توجه بوده است . پس از این مقدمه و تحلیل مختصری در باره تعاریف و تاریخچه حقوق کودکان در ایران و جهان ، به تشریح میثاق پیشنهادی حقوق کودکان خواهیم پرداخت .

تعاریف

۱ . حقوق جمع حق و حق در فارسی به معنای درست کردن و عده ، درست کردن و درست دانستن ، یقین نمودن ، سزاوار شدن ، سزاوار گردانیدن . . . آمده است . در اصطلاح اهل معانی " حکم مطابق با واقع ، و آن بر اقوال و عقاید و ادیان و مذاهب اطلاق گردد ، چون مشتمل بر چنین حکمی باشد ، و مقابل آن باطل قرار دارد " ^۱

۲ . کودک به معنای وسیع کلمه به هر دختر و پسر اطلاق می شود که پیش از سن رسیدگی و پختگی ^۲ باشد و به معنای دقیق کلمه به هر دختر و پسر گفته می شود که میان نوزادی و نوجوانی یا بلوغ ^۳ قرار گرفته است ، اما به طور کلی کودک هر دختر و پسر را گویند که زیر سن ۱۲ سالگی باشد . ^۴ صاحب آندراج زیرواژه " طفل می نویسد " زمان طفولیت از ولادت تا وقت بلوغ و عندالبعض تا وقت حرکت و نهوض را گویند (نهوض از کلمه نهض به معنای رسیدگی) ^۵

۱ . دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، موسسه دهخدا ، دانشگاه تهران ، صفحات ۷۳۸-۷۳۷ .

۲ . Maturation   3 . Puberty

4 . Good , Carter v. Dictionary of Education, Mcgraw Hill.
1962 , P. 67 .

منصور ، محمود (و دیگران) لغت نامه روانشناسی ، ۱۳۵۵

۵ . پادشاه ، محمد ، فرهنگ آندراج ، زیر نظر محمد دبیر سیاقی ، کتابخانه خیام ، دیماه ۱۳۳۵ خورشیدی ، (واژه طفل) .

تاریخچه

برای نخستین بار در سال ۱۹۵۹ میلادی اعلامیه‌ای به نام اعلامیه حقوق کودک به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. (این اعلامیه که نماینده دولت جمهوری اسلامی ایران به آن رای مثبت داده بود شامل ۱۰ اصل می‌شد. این اصول به طور کلی متوجه رفع تبعیضات نژادی، حمایت از کودک، امنیت اجتماعی، معلولیت کودکان، سرپرستی والدین جهت پرورش متعادل شخصیت کودک، آموزش رایگان و اجباری، اولویت دادن به فراهم آوردن تسهیلات لازم برای کودک، و حمایت در برابر غفلت، ظلم، شقاوت و استثمار می‌گردید. ۶

سازمان ملل متحد در صد برآمد تا بیستمین سالگرد تصویب اعلامیه حقوق کودک را در تمامی کشورهای جهان گرامی بدارد، و از این رو سال ۱۹۷۹ میلادی را سال جهانی کودک نامید. این گرامیداشت، که از سوی سازمانهای ملی یونسکو، در کشورهای مختلف جهان برگزار شد، با اولین ماههای پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران مقارن گردید. در سال ۱۳۵۸ هجری شمسی بنا به توصیه سازمان یونسکو^۷، در ایران نیز همانند سایر کشورها، کمیسیونی مرکب از نمایندگان دانشگاهها و سایر نهادهای مربوط، جهت گرامیداشت اعلامیه حقوق کودک و برگزاری سال جهانی کودک، تحت نظارت و راهنمایی کمیسیون ملی یونسکو، تشکیل شد. این کمیسیون که نگارنده نیز افتخار عضویت در آن را داشت، به یک سلسله اقدامهای تربیتی و اجتماعی در ایران دست زد^۸، و از آن جمله اعلامیه دیگری به نام اعلامیه حقوق روانی کودک را که پیش از این، انجمن بین‌المللی روان‌شناسی آموزشی^۹ به تهیه و تصویب آن مبادرت ورزیده بود، تایید کرد.

۶. عبادی، شیرین، حقوق کودک (جلد اول) نگاهی به مسائل حقوقی کودکان در ایران، چاپخانه روزنامه رسمی، (بدون تاریخ انتشار)، فصل ۱۴.

7. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

۸. گزارش سال جهانی کودک در ایران، کمیسیون ملی یونسکو در ایران در سال ۱۳۵۸.

9. International School Psychology Association (ISPA)

حقوق کودکان . . . . .

اعلامیه حقوق روانی کودک شامل ۹ بند است ، که به ترتیب زیر می باشد :

- ۱ . حق داشتن عشق ، محبت و تفاهم .
  - ۲ . حق رهایی از ترس و آزارهای روانی و بدنی .
  - ۳ . حق پشتیبانی و دفاع .
  - ۴ . حق هویت شخصی و استقلال و آزادی اظهار آن .
  - ۵ . حق داشتن فرصتهای مناسب برای رشد معنوی و اخلاقی .
  - ۶ . حق رضایت از ارتباطهای شخصی و مسئولیتهای گروهی .
  - ۷ . حق آموزش و پرورش رسمی و غیررسمی و منابع ضروری ویژه برای کودکان استثنائی .
  - ۸ . حق فرصتهای کامل برای بازی ، تفریح و تخیل آزاد .
  - ۹ . حق برخورداری و انجام تشویقهای لازم درباره رشد جسمی و روانی . ۱۰
- اکنون با اینکه ۳۰ سال از تصویب اعلامیه حقوق کودک توسط سازمان ملل متحد و ۱۰ سال از تصویب اعلامیه حقوق روانی کودک می گذرد ، هنوز در هیچ یک از کشورهای جهان نه تنها حقوق کودکان به صورت مشخص تعیین نشده و لازم الاجرا نگردیده است ، بلکه آن حقوق به صورتهای گوناگون نقص و زیر پا گذارده شده و می شوند . یک نمونه بارز و تاسف بار آن که خشم همه جهانیان را برانگیخت ، فاجعه بمباران شیمیایی شهر حلبچه از سوی رژیم جنایتکار حاکم بر عراق بود که طی آن ، هزاران کودک کرد عراقی جان خود را از دست دادند . حتی در کشورهای غربی نیز با وجود ادعای بشر دوستی و فعالیت انجمنهای حمایت از کودکان ، حقوق کودکان و قدروشان آنان پایمال می شود . شایان توجه است که متخصصان و روان شناسان غربی نیز براین واقعیات معترفند . ملتون (۱۹۸۳) در کتاب دفاع از کودک چنین می نگارد ، هنوز یک توافق و پشتیبانی همگانی درباره ایدئولوژی کودکان که به آنها ————— بها دهد تا به حقوق مربوط به ارضای نیازها و تحقق تواناییهایشان برسند . تدوین نیافته است . " ۱۱

---

۱۰ . قاضی ، قاسم ، زمینه مشاوره و راهنمایی ، انتشارات دانشگاه تهران ، چاپ سوم ، ۱۳۶۸ ، صفحه ۱۷۴ .

11. Melton , G.B., Child Advocacy: Psychological Issues and Interventions, NY, Plenum, 1983.

نشریه علوم تربیتی . . . . .

هارت (۱۹۸۲) نویسنده و روان شناس دیگری معتقد است "میان حقوق کودکان که از آن دفاع می شود و حقوقی که در واقع برای کودکان وجود دارد، معایرتهای فاحشی به چشم می خورد ۱۲"

اکنون باز می گردیم به میراث فرهنگی خودمان و بزرگداشت مقام کودک در ادبیات اسلامی. گرامیداشت فرزند و کودک از جمله دستورها و سفارشهای موکدی است که از جانب رسول گرامی اسلام حضرت محمدص و ائمه معصومین (ع) به ما رسیده است. نمونه های گلچین شده ای از چنین دستورها در زیر آورده می شوند:

۱. اکرموا اولادکم (محمدص) - فرزندانان را گرامی بدارید.
۲. الولد سید سبع سنین و عبد سبع سنین و وزیر سبع سنین (روایت از ائمه معصومین) - کودک ۷ سال اول سرور، ۷ سال دو مطیع و ۷ سال سوم مشاور و وزیر است.

۳. یرضی الصبی سبعا " ویودب سبعا " ویستخدم . . . . .^{۱۳} (علی علیه السلام) کودک را باید تا ۷ سال آزاد گذارد، و پس از آن به مدت ۷ سال باید به تربیت و ادب و اهتمام نمود.

۴. ومن کان عنده صبی فلیتصاب له (از ائمه معصومین) هرکس که با کودک سروکار دارد، پس باید با او با روش کودکان رفتار کند. ^{۱۴}
۵. ان الله عزوجل لیرحم الرجل لشدده حبه لولده (امام صادق علیه السلام) خداوند متعال انسان را برای زیاد دوست داشتن فرزندش مورد رحمت قرار می دهد.

۶. ادبوا اولادکم بغیر آدابکم، فانهم خلقوا الزمان غیر زمانکم (علی علیه السلام) فرزندان خود را به غیر آداب خودتان تربیت کنید، چه آنها برای زمانی به جز زمان شما آفریده شده اند ^{۱۵}

۷. رفع القلم عن الصبی (محمدص) کودک از خطا و گناه معاف است.

12. Hart, S.N., "The History of Children's Psychological

Rights. Viewpoints in Teaching and Learning, 1982, 58

۱۳. مجلسی، محمد باقر، بخار الانوار، جلد ۲۳، صفحه ۱۱۴. 1-15, (1)

۱۴. چگونگی با کودک سروکار فتاد پس زبان کودکی باید گشاد (مولوی).

۱۵. محمد توفیق المقداد، الطفل والتربیه الاسلامیه، دارالتوجیه اسلامی، بیروت،

کویت. صفحه ۱۶.

حقوق کودکان . . . . .

تحت تاثیر گفتارهای گهربار معصومین علیهم السلام ، پاره‌ای از فلاسفه و دانشمندان ایرانی مانند محمدبن زکریای رازی متوفی به سال ۳۲۰ هجری قمری، درباره حقوق کودکان سخن گفته‌اند . ۱۶

براساس مطالب بالا شایسته است ، اکنون که کشور باستانی ما با میراث اُغنی قرآنی و اسلامی ، دوران حاکمیت اسلامی را آغاز کرده است ، توجه‌ای درخور به حقوق کودکان مبذول گردد . بروالدین ، مربیان کودکان و همه مسئولان تربیت کودک واجب است که مدافع حقوق کودکان باشند . حال که جهانیان وبه خصوص مربیان تعلیم و تربیت روان شناسان نسبت به امر مهم حقوق کودک حساسیت شایانی نشان می‌دهند ، فرصت مناسبی است تا درمیهن اسلامی ما نیز که زمینه‌های غنی فرهنگی درباره حقوق کودک فراوان به چشم می‌خورد ، ما نیز به این موضوع علاقه و رغبت فراوانی ابراز داریم و مسئولیت خود را در این امر خطیر فراموش نکنیم .

به‌یاد داریم که کودکان دارای بیشترین آسیب‌پذیری اجتماعی می‌باشند و آنان برای دفاع و به کرسی نشاندن حقوق خود ، کمترین نفوذ را دارند . کودکان قادر نیستند که در این باره توجه دیگران را به حقوق خود جلب کنند . کودکان استثنایی مانند کودکان تیزهوش عقب‌ماندگان ذهنی ، کودکان ناسازگار و کودکان کم فرهنگ و از همه مهمتر کودکان معلول جسمی ، با اینکه بیش از کودکان عادی توجه اولیاء و مربیان را به خود جلب می‌کنند ، ولی متأسفانه کمتر از کودکان عادی به آنها رسیدگی می‌شود و مورد عنایت ویژه قرار می‌گیرند .

میثاق حقوق کودکان

میثاق یا کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره حقوق کودک در نتیجه ۹ سال بررسی و غور توسط نمایندگان بیش از ۴۰ کشور جهان پیشنهاد شده است . این میثاق هدف خود را حقوق اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی ، سیاسی و شخصی کودکان جهان دانسته و به تعریف دقیق تعهدات بزرگسالان نسبت به آنان می‌پردازد . این میثاق معیارها و

---

۱۶ . محمدبن زکریای رازی ، الحاوی ، ۲۱ جلد چاپ سنگی ، حیدرآباد دکن (هندوستان) .
۱۳۷۰ هجری قمری .

نشریه علوم تربیتی . . . . .

و شاخصهایی را شامل می‌شود که حقوق بین‌المللی حاکم بر کودکان را در بر می‌گیرد . و ابزار دفاعی مهمی را در اختیار ما قرار می‌دهد تا بتوانیم برای ارتقاء رفاه اجتماعی کودکان و برای اجرای عدالت درباره آنان ، از آن استفاده کنیم . شایستگی و کارآیی این میثاق به جهان شمولی و مقبولیت آن از جانب کشورهای گوناگون جهان مربوط خواهد بود . چنانچه مجمع عمومی سازمان ملل متحد این میثاق را مورد تأیید قرار دهد و سپس به تصویب اکثریت نمایندگان کشورها برساند ، آنگاه مواد حقوق کودکان به صورت پشتیبان مستحکمی جهت بالابردن منافع کودکان در خواهد آمد .

سازمانها و انجمن‌های ملی و بین‌المللی روان‌شناسی ، نظیر انجمن علمی کودکان استثنائی ایران ، انجمن بین‌المللی روان‌شناسی آموزشی ، روان‌شناسان مدارس ، مسئولان امور تربیتی ، مربیان مهد کودکها و معلمان سراسر جهان باید در خط مقدم کوششهایی قرار بگیرند تا اصولی را که تضمین کننده سلامت رشد و کارکرد درست کودکان است ، کشف کنند و به کار ببندند . انجمن بین‌المللی روان‌شناسی آموزشی خواهان آن است تا موضعی مسئولانه برای پشتیبانی کردن از میثاق سازمان ملل متحد درباره حقوق کودکان سراسر جهان اتخاذ کند ، و حرکت‌های مشابه دیگر در حوزه روان‌شناسی کودکان اعم از کودکان عادی و استثنایی را در هر کشور که یافت شود ، تشویق نماید . انجمن بین‌المللی روان‌شناسی آموزشی ، اکنون دست کمک به سوی همه متخصصان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت کودکان سراسر جهان دراز کرده است ، و خواستار آن است تا درباره میثاق حقوق کودکان ، پیش از طرح نهایی آن در مجمع عمومی سازمان ملل متحد ، نظر بدهند . همچنین ، کلیه نمایندگان سازمان یونیسف ۱۷ نیز در هر کشور و از جمله در کشور ما ، آماده‌اند تا به علاقمندان و پژوهشگران نسخه‌ای از این میثاق را تحویل دهند . طرح‌ورای‌گیری مجمع عمومی سازمان ملل متحد درباره این میثاق در ماه نوامبر سال ۱۹۸۹ میلادی که برابر است با آبان‌ماه ۱۳۶۸ ، اتفاق خواهد افتاد . خوانندگان محترم می‌توانند نظریات اصلاحی یا تحلیلهای خود را برای انجمن علمی کودکان استثنائی یا دفتر مجله دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران ارسال دارند تا دیگران نیز از دیدگاههای آنان سودجویند ، و پیشنهادهای آنان برای سازمان ملل متحد و یونیسف ارسال گردد .

نشریه علوم تربیتی . . . . .

افزون بر این نظر خواهی عمومی ، انجمن بین المللی روان شناسی آموزشی در نظر دارد تا در یک پژوهش درازمدت ، موضوع حقوق کودکان در کشورهای مختلف را مورد بررسی و تحقیق قرار دهد . چنین پژوهشی موجب پیشرفت ما در این زمینه گردیده ، و دیدگاههای ما را گسترش خواهد داد . از طریق این قبیل پژوهشهای بین المللی است که می توان تعیین کرد تا چه اندازه به حقوق کودکان توجه شده و یا نسبت به آن غفلت می شود . موافقت ها و مخالفت های موجود میان آنچه که عمل می شود و آنچه در نظر است ، در فرهنگ های گوناگون آشکار می گردد . در این پژوهش فرضیه این است که نقطه نظر های موافقی وجود دارد ، یا در حال به وجود آمدن هستند و نیز آشکار خواهد شد که با برخی اقدام های موجود در باره کودکان ، مخالفت های سازنده ای به چشم می خورد . چنانچه این فرصت به اثبات برسد ، می توان امیدوار بود که نتایج این پژوهش بتواند در فرهنگ های گوناگون قابل بهره برداری و استفاده باشد . می توان پیش بینی کرد که حمایت از حقوق کودکان سرانجام به بالا رفتن معیار های حقوق آنان منجر خواهد شد .

میثاق پیشنهادی سازمان ملل متحد در باره کودکان

ماده یک (۱) . تعریف کودک : به هر شخص زیر ۱۸ سال گفته می شود ، مگر اینکه قانون هر کشور سن کمتری را تعیین کرده باشد . ۱۸

۲ . حق حیات و رشد : حق زندگی و الزام^{۱۹} دولت برای تامین حق حیات و بیشترین رشد کودک .

ماده دو (۲) نام و ملیت : کودک حق دارد که از آغاز تولد ، از نام و ملیت کشوری که در آن به دنیا آمده است ، برخوردار باشد .

---

۱۸ - بر اساس تبصره ۱ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی که در سال ۱۳۶۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است ، به دختران زیر ۹ سال تمام و پسران زیر ۱۵ سال تمام ، کودک اطلاق می شود . ر . ک . عبادی ، شیرین . حقوق کودک (جلد اول) ، چاپخانه روزنامه رسمی ، (بدون تاریخ) ، صفحه ۴ .

حقوق کودکان . . . . .

- ماده سه) بهترین منافع کودک : بهترین منافع کودک در همه تصمیم گیریهای حقوقی و اجرایی ، با توجه به نگرشهای کودکان دختر و پسر ، در نظر گرفته شود .
- ماده چهار) بی تبعیضی : به کاربردن این حقوق برای همه کودکان بدون استثناء ، الزام دولت برای حمایت از کودکان در برابر هرگونه تبعیض .
- ماده پنج) رعایت مسوولیت والدین : الزام دولت برای رعایت کردن وظایف کسانی که از لحاظ حقوقی مسوول کودک می باشند تا در جهت به اجرا در آوردن این حقوق ، اقدام لازم را به عمل آورند .
- ماده شش) ۱ . مراقبت والدین و جدایی از والدین ' حق زندگی کردن با والدین ، مگر اینکه این حق با حق بهترین منافع کودک در تضاد باشد . حق حفظ برقراری ارتباط با هر دو والد ، الزام دولت جهت فراهم آوردن اطلاعات ، آنگاه که جدایی از والدین ، در نتیجه اقدام دولت بوده باشد .
- ۲ . پیوستگی دوباره خانواده . حق ترک یا ورود به کشور و نگاهداری تماس مرتب برای پیوستگی مجدد خانواده .
- ۳ . انتقال غیر مجاز^{۲۵} و ناروا : الزام دولت جهت جلوگیری و رفع کودک دزدی یا نگاهداری کودک در خارج از کشور توسط یکی از والدین یا شخص ثالث .
- ماده هفت) بیان آزاد عقیده . حق بیان اندیشه و اجازه دادن به کودک تا عقیده خود را ابراز دارد .
- ماده هشت) ۱ . مسوولیت های والدین : الزام دولت در پشتیبانی کردن از والدین یا قیم ها به عنوان مسوولان اولیه کودکانشان .
- ۲ . سوء استفاده و غفلت : الزام دولت در جهت حفاظت کودکان از هر شکل بد رفتاری توسط والدین یا دیگران ، و به عهده گرفتن برنامه هایی برای پیش گیری و درمان .
- ماده نه) دسترسی به اطلاعات علمی : الزام دولت برای تامین دسترسی به اطلاعات علمی و مواد درسی از منابع گوناگون داخلی و بین المللی .
- ماده ده . کودکان بی سرپرست ' حق دریافت حمایت ویژه کمک از دولت ، آنگاه که کودک از محیط خانوادگی محروم باشد ، و فراهم آوردن مراقبت در خانواده جانشین ، یا

حقوق کودکان . . . . .

جایگزینی در موسسه های نگاهداری کودک .

ماده یازدهم) فرزندخواندگی^{۲۱} : الزام دولت برای وضع مقررات مربوط به فرایند فرزند خواندگی .

ماده دوازدهم) ۱. کودکان معلول^{۲۲} : حق کودکان معلول و ناقص عضو برای مراقبت و آموزش ویژه برای اینکه یاری شوند تا بتوانند به اتکای به خود دست یافته و عضو فعال جامعه شوند .

۲. تندرستی و خدمات بهداشتی : حق عالیترین معیارهای تندرستی و دسترسی به خدمات پزشکی ، الزام دولت برای تامین مراقبتها و پیش گیریهای اولیه ، مراقبتهای بهداشتی برای مادران باردار و آموزش بهداشت برای آنان ، پیش گیری از مرگ و میر کودکان و الغای روشهای سنتی زیان آور زایمان .

۳ . معاینه های ادواری : حق کودکانی که از طرف سازمانهای دولتی به دلایل مراقبت ، حمایت یا درمان از آنها نگاهداری می شود تا از جنبه های گوناگون ، مورد ارزشیابیهای مرتب قرار گیرند .

ماده سیزدهم) تامین اجتماعی^{۲۳} : حق استفاده از تامین اجتماعی .

ماده چهاردهم) وضع معیشت^{۲۴} : حق وضع زندگی درخور و شایسته ، الزام دولت برای کمک به والدینی که نمی توانند پاسخگوی این مسؤ ولیت باشند ، و کوشش برای تامین مایحتاج کودک از جانب اشخاصی که مسؤ ولیت مالی دارند ، هم از جانب دولت و هم از خارج .

ماده پانزدهم) آموزش و پرورش : حق آموزش و پرورش : الزام دولت برای فراهم آوردن آموزش و پرورش دبستانی اجباری و مجانی ، جهت تامین فرصتهای برابر برای دستیابی به آموزش و پرورش دبیرستانی و دانشگاهی از یک سو ، و اطمینان یافتن از اینکه نظام آموزشی بازتاب منزلت انسانی کودک می باشد .

ماده شانزدهم) ۱ . هدفهای آموزش و پرورش : الزام دولت برای اینکه آموزش و پرورش به جانب رشد شخصیت و استعداد های کودک هدایت یابد و کودک جهت زندگی فعال یک بزرگسال آماده گردد و در او احترام به حقوق اساسی انسانی پرورش داده شود و حس احترام

21. Adoption

22. Handicapped Children

23. Social Security

24- Standard of Living

نشریه علوم تربیتی

او برای ارزشهای فرهنگی خود و دیگران گسترش یابد .

۲ . کودکان اقلیتها : حق کودکان اجتماعات اقلیتی و جمعیتهای حل نشده برای اینکه از فرهنگ متنعم بوده و مذهب و زبان خودشان رابه کاربرند .

ماده هفده (آسایش و تفریح : حق فراغت ، بازی و شرکت کردن در فعالیتهای فرهنگی و هنری

ماده هیجده (۱ . کار کودک : حق حمایت در برابر بهره‌کشی اقتصادی و وارد ساختن درکاری که موجب تهدید سلامتی ، آموزش و پرورش رشد کودک می‌گردد .

الزام دولت برای تعیین حداقل سن برای استخدام و تنظیم شرایط استخدام .

۲ . سوء استفاده از دارو^{۲۵} : الزام دولت برای حمایت کودکان در برابر داروهای غیر قانونی خواب‌آور^{۲۶} و تحریک کننده روانی^{۲۷} و در برابر وارد ساختن آنان در تولید و توزیع آن داروها .

۳ . استثمار جنسی : الزام دولت برای حمایت از کودک در برابر استثمار و سوء استفاده جنسی از جمله روسپی‌گری و وارد ساختن او به گفتارها و تصویرهای رکیک و مستهجن^{۲۸} .

۴ . خرید و فروش : الزام دولت برای جلوگیری کردن از خرید و فروش و ربودن کودکان .

۵ . دیگر بهره‌کشی‌ها : الزام دولت برای حمایت از کودک در برابر اشکال دیگر بهره‌گیری و استثمار .

۶ . مراقبتهای توانبخشی^{۲۹} : الزام دولت برای تامین درمانهای جسمی روانی و بازسازی اجتماعی^{۳۰} کودکانی که قربانی سوء استفاده ، غفلت ، استثمار یا شکنجه شده‌اند .

25, Drugabuse

26 Narcotic

27 Psychotropic

28 Pornography

29. Rehabilitative Care

30. Social Reintegration

حقوق کودکان . . . . .

ماده نوزده) اجرای عدالت : حق کودکان متهم که با احترام با آنان رفتار شود و الزام دولت برای تامین ممنوعیت از بازداشت‌های بیهوده، شکنجه، بیرحمی و رفتار یا تنبیهات غیر انسانی، تنبیهات بدنی و حبس‌ابد. حق برخورداری از فرض بی‌گناهی تا هنگامی که گناه در یک محاکمه سریع و عادلانه به اثبات رسیده باشد و سپس در اختیار قرار دادن کمک‌های حقوقی و دیگر کمک‌ها و نگاه داری و بازداشت اوجدا از بزرگسالان، و دریافت خدمات توانبخشی به هنگام محکومیت به جای تنبیه .

ماده بیست) نزاع‌های مسلحانه : الزام دولت برای احترام گذاردن به قانون بین‌الملل انسانی برای تامین اینکه هیچ کودکی نقش مستقیمی نداشته باشد، و اینکه همه کودکانی که از درگیری‌های مسلحانه آسیب دیده‌اند، از حمایت و مراقبت بهره‌مند گردند .

این میثاق دارای ۳۱ ماده می‌باشد^{۳۱} که چون مواد ۲۱ تا ۳۱ آن به موضوع‌های حقوقی، تشکیلاتی و اجرایی مربوط می‌گردید . لذا از ذکر آنها در این مقاله خودداری شد .

---

31. International School Psychology Association, "World Go Round" Dec. 1988, Vol. 15, No.4, pp.5-6.

نشریه علوم تربیتی . . . . .

منابع مورد استفاده

الف - فارسی :

۱. لغت‌نامه دهخدا، مؤسسه دهخدا، دانشگاه تهران.
۲. عبادی، شیرین، حقوق کودک و نگاهی به مسائل حقوقی کودکان در ایران، (جلد اول) چاپخانه روزنامه رسمی، (بدون تاریخ انتشار).
۳. منصور، محمود (و دیگران)، لغت‌نامه روانشناسی، ۱۳۵۵.
۴. پادشاه، محمد، فرهنگ آندراج، زیر نظر محمد دبیرسیاقی، کتابخانه خیام، دیماه ۱۳۳۵، خورشیدی.
۵. گزارش سال جهانی کودک در ایران، کمیسیون ملی یونسکو در ایران، سال ۱۳۵۸.
۶. قاضی، قاسم، زمینه مشاوره و راهنمایی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۶۸.
۷. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار.

ب - عربی

۸. محمدتوفیق المقداد، الطفل والتربیه الاسلامیه، دار لتوجیه الاسلامی، بیروت - کویت.
۹. محمد بن زکریای رازی، الحاوی، ۲۱ جلد چاپ سنگی، حیدرآباد دکن، هندوستان، ۱۳۷۰ هجری قمری (موجود در کتابخانه ملک تهران).

ج - انگلیسی

10. Good, Carter. V. Dictionary of Education, Mc Graw Hill, 1962.
11. Melton, G.B. Child Advocacy: Psychological Issues & Interventions. NY: Plenum, 1983.
12. Hart, S.N. The History of Children's Psychological Rights. Viewpoints in Teaching & Learning, 1982.
13. International School Psychology Association, World Go Round, vol.15, Dec. 1988.